

УПРАВЛЕНСКИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ ВЪРХУ ХИБРИДНИТЕ ЗАПЛАХИ

Никола Т. Стоянов

ВА „Г.С.Раковски“, гр. София, бул. „Евлоги и Христо Георгиеви“ № 82. тел. 9440302.
п.к. 1504, телефон 0884321377, служебен тел. 26531, e-mail – nikola_2103@abv.bg.

Управленските въздействия изискват консолидирането на усилията на всички държавни субекти, натоварени с отговорностите на националната сигурност. В доклада са представени някои от най-важните мерки за противодействие на хибридни атаки, провеждани като част от меката сила. Това са противодействие на информационни кампании, работа с младите хора, противодействие на сепаратизма, разузнаване и контраразузнаване, контрол на неправителствените организации и работа с подрастващите.

Ключови думи: хибридна война, управленски въздействия, информационна кампания, противодействие на сепаратизма, работа с подрастващите.

MANAGERIAL INFLUENCE ON HYBRID THREATS

Nikola T. Stoyanov

Management impacts require consolidation of efforts of all government entities entrusted with the responsibilities of national security. The report presents some of the most important measures against hybrid attacks conducted as part of soft power. These are counter information campaigns, working with young people, countering separatism, intelligence and counter-intelligence, control of NGOs and work with adolescents.

Key words: Hybrid War, managerial influence, information campaign, countering separatism, working with adolescents.

Срещу хибридните заплахи следва да се предприемат хибридни управленски въздействия, ако си позволим да използваме същата терминология. Хибридните управленски въздействия са комплекс от адекватни на заплахата дейности, чието предназначение е да неутрализира опитите на враждебни сили да дестабилизират целевата страна с трайни последици за нейното развитие. В доклада ще разгледаме някои от най-значимите мерки, които държавното ръководство на България е необходимо да предприеме за противодействие на хибридни атаки.

1. Противодействие на информационни кампании

Информационното противодействие е комплекс от политически, дипломатически, информационни, психологически и други действия, провеждани от правителството. Скрытият характер на информационната агресия прави определянето на нейното начало изключително трудно, още повече че тя не се възприема от обществото като непосредствена заплахата за националната сигурност. Точно поради тази причина тежестта на разкриването на този тип заплахи пада изцяло върху експертната общност и специалните служби, които следва да запознаят с тях ръководството на държавата, за да може да предприеме адекватни мерки.

Ранното разпознаване на провежданата от чужбина информационна атака предполага сериозни познания за техниките за пропаганда и контрапропаганда. Специалисти по PR и пропаганда, някои от тях хабилитирани преподаватели, могат да обучат студентите как да разпознават пропагандата. За тази цел много подходящи са конференциите и семинарите. Населението на страната може да получава знания по темата от телевизионни предавания, в които участват специалисти по пропаганда. В

помощ на гражданите за различаване на манипулациите и „промиването на мозъци“ са някои книги, описващи техниките за пропаганда, като „Епохата на пропагандата“ на Аронсон и Пратканис, „Пропаганда“ на Едуард Бернайс, „Манипулация на съзнанието“ на Кара-Мурза и „Психология на политическата пропаганда“ на Леслав Войтасик.

За да се намали влиянието на пропагандата върху хората, едно от нещата, което трябва да направят, е да започнат да четат книги – печатани на хартия или в електронен вид, защото книгата изгражда собствен мироглед, собствена представа и усещане за заобикалящия ни свят и разбиране за неговото развитие. Четенето в интернет (без значение в кои му приложения – от таблета, телефона или компютъра) дава готови модели за подражание. Човек не си изгражда собствено мнение за събитията, процесите и явленията, ставащи в общественото пространство, а възприема чужди под формата на „експертни оценки“. Там се публикува информация с идеята да се въздейства върху читателите в точно определена насока, което да ги доведе до готови решения за важни обществено-политически събития. Когато индивидът няма изграден собствен мироглед, в своята политическа незрялост той е податлив на всякаква манипулация за дейността на властта.

Има различни определения за пропагандата, но ще се спрем на това, което отговаря в най-голяма степен на изследването: „Пропагандата е преднамерен и методичен опит за формиране на възприятия, манипулиране на знанието и командване на поведението за постигане на резултат, който подкрепя желаното намерение на пропагандатора“¹. Пропагандата винаги е насочена към емоциите на хората, а не към разума. Под въздействието на емоциите те вярват в нещо, приемайки го за безспорна истина. „Промиването на мозъци“ действа най-ефективно, когато хората не се замислят за информацията, която ги залива от екрана или от страниците на вестниците, като тази информационна интервенция възбужда емоции, които ги люшкат в едната или другата посока за или против нещо.

След като е ясно, че всички способности за пропаганда въздействат върху чувствата на хората, за да ги насочат към предопределено поведение, единствената защита от нея е здравият разум. Без да развиват мнителност, хората би следвало да се отнасят критично към цялата информация, витаеща в публичното пространство. При поява на признаци за целенасочена пропаганда целевата група трябва да си задава въпроси и докато търси истината, да сравнява информацията от различни източници. Когато анализират поведението на политическите субекти, застрашаващо стабилността на страната, е необходимо да си зададат няколко конкретни въпроса. На първо място римския въпрос „кой има полза от това“ и още редица въпроси, като – каква е биографията на лидерите и с кои организации са свързани, с какви грантове работят, откъде получават международна подкрепа, каква е идейната ориентация на чуждестранните медии, които застават зад тях, и т.н. Освен това е важно да се знае, че когато някой говори за геополитика, геостратегия или за действията на някое правителство с философски категории за добро и лошо, правилно и неправилно или морално и неморално, става дума за чиста проба пропаганда. Това е все едно да кажем, че армията страда от липса на морал и върши злини, защото провежда информационна операция за дезинформация, въвежда в заблуждение противника, тайно го разузнава и по време на бойните действия убива хора.

Много важен момент за противодействие на информационната кампания е киберзащитата. Необходимо е създаването във всички ведомства от държавната администрация на структури за киберзащита.

¹ What Is Propaganda, and How Does It Differ From Persuasion?

(http://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/11847_Chapter1.pdf)

2. Работа с младите хора

Младите хора, включително и студентите, в огромната си част са аполитични или с много ниска политическа култура. Това ги прави много удобна целева група за политически манипулации и внушения. За да бъдат предпазени от зловредното влияние на която и да е информационна кампания, те трябва да преминат задължителен курс от лекции по национална сигурност, стратегия и лидерство. След този курс младежите (студенти, млади лидери на партии, мениджъри на фирми) ще имат знания за истинските рискове и заплахи, на които е изложена държавата, а също така за външнополитическите интереси и амбиции на глобалните сили и регионалните геополитически играчи, а също и за техните намерения за културно, икономическо и социално влияние в страната. Идеята за това обучение е да се повиши вниманието на младежите и да ги направи особено чувствителни към опитите на чужди държави с помощта на петата си колона да повлияят върху политическата ситуация в страната.

В големите университети (ако не е възможно във всички) е целесъобразно да се създадат клубове, в които студентите със специалност „Политология“ под формата на беседи или семинари да запознават своите колеги от другите специалности със същността на демокрацията, нейните принципи и ценности и законните начини за вземане на властта. На тези семинари следва да се разглеждат теми за особеностите на политическите системи и политическите партии и отражението им върху социалния статус на населението. Студентските дискусии трябва да доведат до повишаване политическата грамотност на младежите, за да могат да направят своя информиран избор в подкрепата на различни общественозначими събития. В тези клубове те могат да намерят поле за устояване на активна гражданска позиция и задоволяване на потребността за личностна изява с усещане за важност и значимост.

Би било добре да се осигуряват на студентите занимания, съответстващи на техните амбиции да бъдат полезни на обществото със знанията и уменията, които притежават.

Засилване ролята на студентските обществени съвети.

За да не се чувстват студентите пренебрегнати и хора, от които нищо зависи при решаването на важни за техния университет въпроси, е необходимо да участват в управлението под някаква форма. Създаването на студентски съвети предоставя възможност на младите хора да играят активна роля както в дейността на университета, така и в обществено-политическия живот на страната. Съветите се изграждат по инициатива на студентите и осъществяват дейността си на доброволен принцип. Формират се в съответствие с конкретните потребности на студентската общност или по конкретен проблем. Това е форма на сдружение, която позволява на студентите да играят активна роля като регулатор на управляващите в страната. Учредяването на съветите става на общо събрание, на което се приемат основните цели и приоритети.

Студентска ангажираност.

Състои се в привличането на студентите към общественополезна дейност и насочване на енергията им към работа по европейски университетски проекти, което ще допринесе както за тяхната професионална реализация, така и за кариерното им развитие, и най-важното – запълва свободното им време. Създаването на профилирани секции по наука и нови технологии, дипломация, външна политика, икономика, политология и т.н. е отлична възможност за извънаудиторна заетост на студентите. Особено полезни биха били студентите по социология. Участието им в анкетни проучвания (работа „на терен“, обработка и анализ на резултатите) ще спомогне много да се разбере, дали населението мисли това, което твърдят грантовите или правителствените социолози.

Изграждане на вътрешна информационна система.

Повечето университети имат изградена информационна система, управлявана от автономен сървър. Информационната система, освен че служи за електронно (автоматизирано) управление на университета, може да се използва и за публикуване на важна за дейността му информация. В сайта на университета могат да се качват статии и аналитични материали по актуални теми на националната и международната сигурност от хабилитирани преподаватели с доказан авторитет. Към сайта е необходимо да се създаде форум за коментари и споделяне на информация, където студентите да водят диспути. Обменът на информация може да става и чрез социалните мрежи, като Facebook, Twitter, Hotmail, Yahoo и Gmail, където студентите и преподавателите участват с профилите си, но трябва да се има предвид, че сървърите се намират в друга страна и са под контрола на нейните специални служби.

3. Противоположност на сепаратизма

Всички страни, в които живеят различни етнически, религиозни и културни общности, страдат от проблемите на съвременния сепаратизъм. В някои от тях противоречията са толкова големи, че проблемите се решават силово, докато на други места са намерили успешна формула за мирно съвместно съжителство. Така или иначе подходът трябва да бъде всеобхватен, включващ няколко групи мерки.

3.1. Политически мерки

Диалогът между централната власт и умерените политически фигури, представители на малцинствената общност, стои в основата на мирното решаване на противоречията. В рамките на политическата дискусия се разглеждат въпроси за културната, езиковата, религиозната и етническата самообитност. Отсъствието на етническа и религиозна дискриминация, както даването на равни права, е стъпка в правилната посока към интегриране на отделните общности. Пълноценното участие в управлението на страната на всички диаспори е ясен знак за поемане на отговорността за бъдещето на собствената им държава. Възниква въпросът под каква форма е подходящо да се организират малцинствените общности за политическа изява – в етнически или универсални идеологически партии.

Създаването на етнически и/или религиозни партии не само противоречи на конституцията, но поражда и сепаратистки настроения, като увеличава напрежението между отделните общности. В политическото пространство са се настанили множество партии с голям идеологически диапазон – от крайно дясно до крайно ляво, и всеки гражданин на държавата може да намери мястото си на политическата сцена, съгласно ценностната си система и миогледа си. В този смисъл членуването в сепаратистки партии е предизвикателство към етническия мир и единството на нацията. Когато няма етническа и религиозна дискриминация, наличието на сепаратистки партии е открита провокация към основното население още повече ако то е чувствително към общото си минало с малцинствената диаспора.

Политическите компромиси са необходими за съхранение на целостта на държавата, но и те имат своята естествена граница, която, ако бъде премината, пак съществува реална опасност да се стигне до разпад. Ръководени от своята ценностна система да бъдат толерантни към другите вероизповедания, европейските страни, включително и България, позволиха свободно да се изповядва ислямът и да се строят джамии, в което няма нищо лошо. Лошото е, че ислямските общности злоупотребиха с толерантността на християнските правителства в страните, където живеят. С пари от чужди държави, изповядващи исляма (някои от тях – радикален, като Саудитска Арабия), построиха джамии, несъразмерно много в сравнение с броя на ислямското население. Твърде подозрителна е потребността от толкова много джамии, когато в Турция например една джамия се пада на около 900 души, а в България отношението да е една джамия на около 600 човека. Очевидно е, че тук става въпрос за маркиране на

територии, на които да се заселват многобройните вълни от ислямски мигранти, които ще залееят Европа в следващите 30–40 години. Това изкуствено нарастване на общности от друго вероизповедание неминуемо ще доведе до увеличаване на сепаратистките тенденции, което налага предприемането на редица мерки.

Поучителен може да се окаже опитът на няколко европейски държави, като Австрия например. Там беше гласуван закон, с който се спират парите от чужбина за религиозно обучение, а в джамиите се разрешава да служат само австрийски граждани. Необходимо е в България спешно да се приеме закон за ислямско вероизповедание и т.н. Въвеждането на регулации за броя на джамиите от българското законодателство и поставянето под държавен контрол на всички религиозни училища, особено финансирането им и преподавателския състав, е може би най-удачното нещо, което да се направи за ограничаване на ислямското влияние в страната.

3.2. Икономически мерки

Намаляването на ролята на националната държава в рамките на ЕС, следствие от неговата регионална политика обективно увеличава значимостта на регионите. Политиката да се правят инвестиции с пари на ЕС за развитие на отделни региони в Европа, разположени в няколко страни, още повече обезличава националната държава и създава предпоставки за възход на сепаратизма. Политиката за развитието на отделни региони, разположени в две държави – от едната страна със смесено население, а от другата в метрополията на малцинствената общност, ще доведе до тяхното сближаване до степен, предполагаща цесия в обозримото бъдеще. От тази гледна точка подобна политика е твърде опасна за единството на националната държава и облагодетелства по-големите страни, с аспирации към чужди територии. За да не се случи това, а и да се гарантира националната сигурност, е целесъобразно българските евродепутати да се противопоставят на тази не особено добре обмислена политика, ако висшият мениджмънт на ЕС иска Съюзът да остане обединение от нации, а не от региони.

По-слабото икономическо развитие на смесените региони разколебава доверието в централната власт и е благоприятна почва за избуяване на сепаратистки движения. В този смисъл усилията на държавата би следвало да се насочат към осигуряване на бърз икономически подем в регионите със смесено население. Равномерното развитие на индустрията във всички региони, независимо от техния етнически и религиозен състав, създава за младите хора възможност за кариерно развитие и подобряване на статуса. Изравняването на стандарта и подобряването на благосъстоянието на всички български граждани е може би най-важното действие в икономиката за потискане на сепаратистки настроения.

Адекватната реакция на опитите да се подклажда сепаратизъм и за намеса във вътрешните работи на държавата, освен всичко друго изисква въздействие и с икономически мерки, създаване на инфраструктура, финансиране и налагане на санкции срещу страната, провеждаща атаката.

4. Разузнаване и контраразузнаване

Отношение към добиването на информация за намерения за намеса във вътрешните работи на нашата страна има външното разузнаване.

Основна задача на външното разузнаването е да събира информация в разузнаваната държава за водената от нея външна и вътрешна политика. Замисълът е добиваната информация да разкрива нейната външнополитическа дейност и по-специално тази, насочена към нашата страна. За предотвратяването на хибридна атака на успех може да разчита само тази държава, която разполага с необходимата информация за намеренията на външни сили, която да ѝ даде възможност да взема правилни решения и да реагира своевременно на настъпващите промени.

Контраразузнаването има основен принос в разкриването на замисъла за

организиране и провеждане на хибридна война. Целта на контраразузнавателната дейност е да не се допусне нанасянето на вреди на националната сигурност от противниците на установения в страната конституционен ред. Нейното съдържание е придобиване на информация за плановете, целите, силите, средствата, формите и методите на действие на разузнавателните органи и на други сили, насочени срещу сигурността на защитаваната държава, и противодействие на тези сили както чрез въздействие върху техните способности за действие, така и чрез мерки за скрито опазване на обектите на техните посегателства².

Дейността на контраразузнаването е твърде разнообразна и обширна, но ще се спрем само на тази част от нея, която се отнася до придобиването на информация за намеренията на чужди и вътрешни сили за дестабилизиране на държавата.

Разузнаването и контраразузнаването имат основна роля и са натоварени с най-големите отговорности за предотвратяването на антиконституционни действия. Задължение на контраразузнаването е да контролира НПО, културно-информационни центрове, представителства на чужди фирми, въобще местата, където са легендирани агенти на чуждо влияние. Усилията на службите следва да бъдат насочени към ефективно наблюдение и контрол на съществуващите в нашата страна етноцентристки, сепаратистки групи, както и на техни контакти с външни (чужди) организации и лица³. Тъй като организацията за провеждане на хибридна война се държи в дълбока тайна, само специалните служби могат да разкрият нейното начало.

5. Контрол на неправителствените организации

Контролът на НПО трябва да започне още от тяхното регистриране, като в него участват всички държавни институции, които имат отношение към легитимирането на дейността им. Съгласно българското законодателство на всяко юридическо лице с нестопанска цел се извършват няколко регистрации. Първа е съдебната регистрация, която завършва с издаване на съдебно решение и вписване в съдебния регистър.

След като станат ясни официалните цели на организацията, целесъобразно е усилията на компетентните органи да се насочат към контрол на входящите финансови потоци към българския филиал и тяхното разпределение в страната.

Съгласно закона юридическите лица с нестопанска цел не могат да извършват политическа, религиозна и синдикална дейност. Държавната агенция за национална сигурност, МВР и правораздавателните органи имат основно задължение да контролират как НПО спазват закона и дали се занимават с политика. Държавните институции следва да завишат контрола за по-голяма прозрачност и отчетност на финансирането на неправителствените организации, получаващи средства от чужди правителства. Съдът може да контролира тяхната дейност само ако тя противоречи на Конституцията, законите и добрите нрави, като по искане на всеки заинтересован, с помощта на прокурор, дейността на тези юридически лица може да бъде прекратена от съда.

Българското правителство може да се поучи от опита на Израел за справяне с чуждата агентура, легиндирана като НПО. В израелския Кнесет на първо четене е приет закон, забраняващ на организации и техните представители да получават финансиране от чужди правителства, тъй като се разглеждат като чуждестранна агентура. Предстои второ и трето гласуване за окончателното му приемане⁴. Приемането на подобен закон от Народното събрание може да се окаже изключително ефективно средство за справяне с чуждата агентура в страната. В закона е целесъобразно да се отрази

² Гоцев, Г. Защита на сигурността и обществения ред. София, 2016.

³ Стоянов, Г. Рискове и заплахи за вътрешната сигурност на Република България. София, 2000.

⁴ Израел атакува финансираните от чужбина НПО.

(<https://news.bg/world/izrael-atakuva-finansiranite-ot-chuzhbina-npo-ta.html>)

израелският опит – НПО и лицата, които получават финансови средства, за да представляват интересите на чужди държави, трябва публично да уточняват коя е спонсориращата ги държава, както и да представят пълно описание на дейността и намеренията си. Чуждестранните неправителствени организации, обслужващи интересите на държавите, които ги финансират, да бъдат задължени в медийните сайтове, които притежават, да изписват кой е спонсорът на медията и коя държава стои зад нея, както и конкретните НПО. Предвижда се тези организации да започнат да се облагат с данък, за да се намалят средствата, които получават от чуждото правителство, за което работят. Това значително ще намали чуждото влияние в страната.

6. Работа с подрастващите

Възпитанието в патриотизъм и любов към българските традиции и идентичност трябва да започне от ранна детска възраст. Това няма да бъде лесна задача, като се имат предвид променената ценностна система и изгубените традиции. За времето след Втората световна война постепенно, но трайно се промениха ценностните ни приоритети. Възпитавани най-напред в дух на интернационализъм, а след това в глобализъм и мултикултурализъм, българските младежи почти са скъсали връзката с българските национални традиции и източно-православните добродетели. С всяка изминала година от учебните програми отпадат български автори или някои от техните произведения, изучавани досега, даващи духовна храна на подрастващите и подсилващи чувството за национална гордост и достойнство. От учебниците по история са премахнати уроци или направени промени на исторически понятия и факти само за да се угоди на някои чужди държави, искащи да се покажат пред международната общественост в нова светлина, преди още да са се разкаjali и изживели своя морален катарзис.

Училището е мястото, където се поставя началото на подготовката на защитниците на националния суверенитет и интересите на държавата. Това, което трябва да се направи след провала на образователната система, е тя да се създаде наново, по начин, който отговаря на умственото развитие и възможностите за натоваване на учениците. Възпитанието и подготовката на младежите могат да стигнат високи нива само след като се предприемат редица дейности и се промени концепцията за планиране и провеждане на образователния процес. От тази гледна точка, всекидневните занятия би било целесъобразно да започват, след като българският национален флаг се вдига в присъствието на всички ученици, докато те изпълняват националния химн, както това се прави в училищата на САЩ. Във всички класни стаи, на специално място, е добре да се постави българският трибагреник, за който учениците да полагат специално внимание и грижи.

В учебниците по история трябва да преобладават уроци, отразяващи най-славните моменти от българската история, знаменити битки, като се започне от времето на Първата българска държава (империя) и се стигне до епохалните победи на Българската армия от най-новата ни история.

В часовете по литература следва преимуществено да се разглеждат произведения, които разкриват българската национална идентичност и поставят на дискусия общочовешки и християнски ценности. Българската национална култура трябва да заеме своето достойно място в учебните занятия и да се обсъждат литературни творби, които съхраняват истинския образ на българската самобитност и непреходност. Програмата по литература би била осакатена и непълноценна без автори като И. Вазов, Й. Йовков, Е. Пелин и редица други, създали класически литературни произведения и оставили трайна диря в българското и световното културно наследство.

Писането на есета и реферати по теми от историята на България и тяхната защита пред цялата училищна общност трябва трайно да присъства в извънкласните

форми на ученическа активност. Провеждането на защити под формата на състезание има завладяващ ефект сред младежите като възможност за личностна изява, нещо към което се стремят повечето от тях. Организираните олимпиади по математика, физика и т.н., но по история (на България и на света) никога не са се провеждали подобни състезания. Олимпиадите по български език кретат, ако не са спрени вече. Едва ли е голям проблем да се намерят родолюбиви спонсори, които да дават значими награди на учениците постигнали най-високи резултати в олимпийските надпревари. В олимпиадите по български език могат да участват българи (и етнически българи) от цял свят. Днешните комуникации позволяват първите два-три ръга да бъдат по Интернет.

Идеята да се провеждат по пет часа занятия по Военна подготовка на девети и десети клас в средните училища не отговаря на очакванията на учениците и не води до положителни резултати. Темите на тези занятия дават съвсем бегли и повърхностни знания за военното дело и учениците не се чувстват подготвени да реагират при извънредни ситуации. Повече от очевидно е, че трябва да се търсят други форми за военна подготовка на подрастващите.

На вниманието на широката общественост би било добре да се постави за обсъждане идеята частни фирми да организират военизирани лагери за желаещите младежи, наподобяващи зелено училище, по време на които да се преминават теми по военна история, стрелба, ориентиране, оцеляване, тактика и т.н. Част от занятията могат да се провеждат под формата на състезания. Продължителността на лагерите е подходящо да бъде един месец. Обучаваните е удачно да се настаняват в помещения, собственост на фирмите, провеждащи обучението. След съкращенията в Българската армия останаха много казарми, които в момента не се използват, като във всяка област най-малко една от тях може да бъде ремонтирана и оборудвана за разполагане на лагерници за военно обучение.

Литература:

1. What Is Propaganda, and How Does It Differ From Persuasion?
2. (http://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/11847_Chapter1.pdf)
3. Гоцев, Г. Защита на сигурността и обществения ред. София, 2016.
4. Стоянов, Г. Рискове и заплахи за вътрешната сигурност на Република България. София, 2000.
5. Израел атакува финансираните от чужбина НПО.
6. (<https://news.bg/world/izrael-atakuva-finansiranite-ot-chuzhbina-npo-ta.html>)